

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΟΥ
ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ
ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ, ΑΘΗΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΙΚΗΝ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΝ

(Βασικαί ἀρχαί καί μέθοδοι τῆς Συγχρόνου Γλωσσολογίας)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1974

- 3. ΚΥΡΙΑΙ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΑΙ ΣΧΟΛΑΙ
- 3. ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ
- 3.10 Γενικά

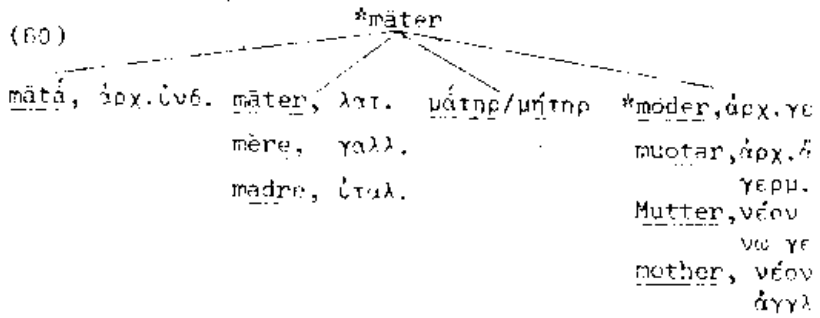
Έλεγχθη άνωτέρω (1.25 κ.έξ.) ότι η γλωσσική έπιστήμη έε έτόφως μεθόδου έρεύνης διακρίνεται γενικώς εϊς συγχρονικήν καί διαχρονικήν. Έκ τούτων η διαχρονική έξέτασις τής γλώσσης, ήτοι η έρευνα τής όμοιής καί έξελίξεως μιās γλώσσης εν χρόνῳ, άσκειται εϊς τήν κλάσιν δύο ευρυτέρων κλάδων τής γλωσσολογίας: τής συγκριτικής καί τής Ιστορικής.

Αύται, από πλευράς άντικειμένου έρεύνης, κινούνται εϊς τόν χῶρον τής εϊδικής γλωσσολογίας (πθ. ίστοι. 1.23 κ.έξ.), ένδιαφέρονται δηλαδή εϊς τήν μελέτην τών έπιμέρους γλωσσών, έδώ εϊς τών Ινδοευρωπαϊκῶν καλουμένων γλωσσών, διά τās σχέσεις συγγενείας τών γλωσσών αυτών, διά τήν ιστορίαν μιῆς έκάστης καί τās μεταβολάς τās όποιās ήπέστησαν εν χρόνῳ, ώς καί διά τās μεταξή τών φορέων αυτών σχέσεις εν άντιπαρῶ πάντοτε προς τόν γλωσσόν.

3.11 Σ υ γ κ ρ ι τ ι κ ή γ λ ω σ σ ο λ ο γ ι α

3.11.1 Συγκριτική γλωσσολογία (άγγλ. Comparative linguistics/comparative philology, γαλλ. linguistique comparée, γερμ. vergleichende Sprachwissenschaft/Verwandtschaftsk) είναι η κλάδος τής γλωσσικής έπιστήμης, ήτοι η μελέτη τās σχέσεις συγγενείας, οι όποιαι διαπιστοούνται κατά τήν σύγκρισιν τών γλωσσών προς άλλάς, εν στενότερῳ ε έννοια κατά τήν σύγκρισιν τών γλωσσών τής Ινδοευρωπαϊκής οικογενείας (Ινδοευρωπαϊκή γλωσσολογία, Indogermanistik, Indoeuropean Linguistics). Άντικείμενον τής συγκριτικής γλωσσολογίας είναι, κατά ταύτη, η σύγκρισις τών γλωσσών, καί δή καί τών γλωσσών τής Ινδοευρωπαϊκής (ΙΕ) οικογενείας, με σκοπόν τής έπανασύθεσιν (Rekonstruktion) τής Ινδοευρωπαϊκής μητρός γλώσσης, τής Πρωτοϊνδοευρωπαϊκής καλουμένης.

3.11.2 Παράδειγμα έπανασυνθέσεως:

Διά τής συγκρίσεως τών εκ τών έπί υέρους γλωσσών μεταρτυρημένων τύπων mātā, māter κ.λν. τής λέξεως "μήτηρ" αναγόμωθα έπί τή βάση ώρισμένων άρχών, θρηματιζομένων υπό τής συγκριτικής μεθόδου, εϊς τήν έπισημασμένην τοῦ ύποθετικού (ή έστερούσκου <*> σημελιωμένου) ΙΕ τύπου *māter (μήτηρ). Ένταύθα η έπανασύνθεσις άπορῶ εϊς τῶ φθαστικόν (φωνηματικόν) μέρος, τ.έ. εϊς τόν τύπον τοῦ σημείου *māter, τοῦ έτέρου σκέλους τοῦ σημείου, τής σημασίας, οὔσης ήδη γνωστής ("μήτηρ") εκ τών παραδεδομένων τύπων. Ως έπί τό πλείστον δε η έπανασύνθεσις τής ΙΕ στρέφεται κατά κύριον λόγον περι τήν άποκατάστασιν τής φθαστικῆς (φωνηματικῆς) κυρίως, δευτερευόντως δε τής σημασιολογικῆς ύπεστάσεως τών δύο όρων σημείων (λέξεων, τύπων) τής ΙΕ μητρός γλώσσης.

Όλίγα, άντιθέτως, έχουν μέχρι σήμερα έπιτευχθή ως προς τήν έπανασύνθεσιν τών τύπων τών σημείων τής ΙΕ όχι έπί λέξεσιν, αλλά έπί κείτοις συντακτικοῦ έπιπέδου φράσεων, φράσεων λέξεων, καί εϊς συνολικότερον μερῶν λόγου.

Γενικώς η Συγκριτική Γλωσσολογία μελετῶ τās γλώσσας από λίαν εϊδικῆς καί περιορισμένης σκοπιῆς, όπερ έξηγείται εκ τών περιορισμένων γενικώς δυνατότήτων τής συγκριτικής μεθόδου λόγω τής έλλείψεως παραδόσεως τών άρχαίων "υεκρῶν", κατά τό πλείστον, γλωσσών, εϊ' άν στηρίζεται κατ'ανάγκην η έπανασύνθεσις τής ΙΕ, ως καί λόγω τής άβεβαυότητος καί τοῦ ύποθετικῶ, εν πολλοῖς, χαρακτήρος αὐτῆς ταύτης τής έπανασυνθέσεως.

Η συγκριτική γλωσσολογία τήσων ώς θεωρία όσων καί ως πρός εϊς ένδιαφέρεται εϊς ώρισμένον σκοπόν τής σημασίας

τικά προβλήματα των σχέσεων του σημείου.

3.11.3 Τό θεωρητικόν υπόβαθρον τῆς πυκνωτικῆς γλωσσολογίας συνιστᾷ ἡ μνημονευθεῖσα ἀρχὴ τῆς τυμβατικότητος τοῦ σημείου, τ.ε. τό ὅτι αἱ σχέσεις σημασιολογικῆ καί σημαίνοντος εἶναι "κατά συνθήκην", αὐχί αἰτιολογικῆς μοφῆς (κβ. ἀνωτ. 2.42.2). Βάσει τῆς ἀρχῆς ταύτης αἱ σχέσεις ὁμοιότητος (περὶ τὴν σημασίαν καὶ τὴν φωνολογικὴν μορφήν τῶν σημείων διαφόρων γλωσσῶν) δύναται νά ἐμπνευσθῶν μόνον ὡς σχέσεις γ.ε.ν.ε.τ.λ.χ.τ.ς μοφῆς αἱ γλώσσαι δηλονότι αἱ ὁποῖαι ἐμφανίζουσι τοιαύτας ὁμοιότητες τελέκει νά εἶναι συγγενεῖς πρὸς ἀλλήλας.

Αἱ διαπιστούμεναι ὁμοιότητες ἐπιδέχονται δευτῆν ἐρμηνείαν: εἴτε προέρχονται ἐκ δάνεισμου ἀπὸ τῆς μιᾶς γλώσσης εἰς τὴν ἀλλήν εἴτε ἀνάγονται εἰς κοινὴν πηγήν. Πῶς ἐρμηνεῖα ὀδηγεῖ ἐν τῇ πράξει εἰς ἀδυσκόβου, διότι δέν εἶναι δυνατόν νά καθορισθῇ εἰς ἐκάστην περίπτωσιν εὐθὺς γλώσσα ἀπετέλεσε τὴν πηγήν ἐξ ἧς ἐλήφθη ὠρισμένος τύπος, μεταδοθεὺς ἐν συνεχείᾳ ὡς δάνειον εἰς πᾶσαι τὰς γλώσσαι ἔνθα ἀπαντᾷ. Προκειμένου περὶ τοῦ παραδείγματος (60) λ.χ. εἶναι ἀδύνατον νά προσδιορισθῇ ἐν ᾧ τύπος μέτρο τῆς Ἑλληνικῆς κοέρχεται λ.χ. ἐκ τοῦ κατὰ τῆς Ἰνδοευρωπαϊκῆς καὶ ὅτι δέν συμβαίνει τό ἀντίθετον, εἴτε ὅτι αἱ δύο αὐτῶν τύποι δέν προέρχονται μέ τὴν σειράν των ἐκ μιᾶς ταύτης γλώσσης κ.ο.κ. Δέν ὑπάρχουν δηλονότι στοιχεία κριτήρια πρὸς προσδιορισμὸν γενετικῆς σχέσεως διατεταγμένως (ὕπαρχικῆς) μοφῆς:

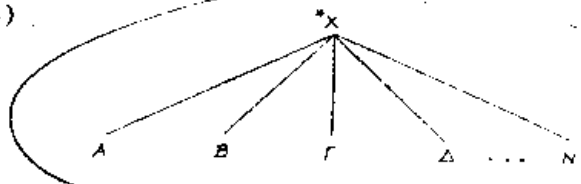
(61) A > B > Γ > ... N (>: "προῆλθεν ἐκ...") κατ' ἀποκλεισμὸν σχέσεως τῆς μοφῆς λ.χ.

(62) B > A > Γ > ... N ἢ

(63) N > A > Γ > ... B κ.ο.κ.

*Ὅθεν πρὸς ἐρμηνεῖαν τῶν ὁμοιοτήτων τῶν σημείων διαφόρων γλωσσῶν ἀγόμεθα, κατὰ λογικὴν υπόθεσιν, εἰς τὴν παραδοχὴν γενετικῆς σχέσεως τοῦ τύπου:

(64)

Δεχόμεθα δηλονότι ὅτι αἱ γλώσσαι αἱ ἐμφανίζουσαι τὰς διαφορὰς ὁμοιότητος προέρχονται ἐκ κοινῆς πηγῆς καὶ εἶναι προϊόντα διασπάσεως μιᾶς ἐνωμένης γλώσσης, τῆς Ἰνδοευρωπαϊκῆς [τῆς (X) τοῦ παραδείγματος (64)], εἰς πλείονας ἐπὶ μέρος γλώσσας, τὰς Ἰνδοευρωπαϊκᾶς. Ἡ σχέση τῆς X πρὸς τὰς A, B, Γ, Δ...N εἶναι σχέση συγγενείας "μητρὸς" γλώσσης πρὸς "θυγατέρας", ὡς ἐχαρακτήρισθη παραστατικῶς, ἡ δὲ σχέση τῶν ἐπὶ μέρος γλωσσῶν πρὸς ἀλλήλας εἶναι σχέσις "ἀδελφῶν" γλωσσῶν ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν "μητέρα" Ἰνδοευρωπαϊκὴν γλώσσαν.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ἐπὶ τοῦ κεφ. 3.11.

.12 Ίστορική γλωσσολογία.

.12.1 Ἡ ἱστορική γλωσσολογία (historical linguistics) με-
λετῶ τὰς μεταβολὰς (ἀγγλ. change, γαλλ. chan-
gement, γερμ. Wandel) τῆς γλώσσης ἐν χρόνῳ. Ἐνδιαφέρε-
ται κυρίως διὰ τὴν σταθερὰν τῆς ἐξελίξεως, τῆς ἱστορίας
μίας γλώσσης, τ.ἔ. τῆς διαδοχῆς τῶν διαφόρων φάσεων αὐ-
τῆς, τῶν διαφερουσῶν ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὰς ἐν τῇ μεταξὺ
ἐτελεύουσας μεταβολάς.

.12.2 Αἱ μεταβολαὶ σημειοῦνται ἐφ' ὅλων τῶν ἐπιπέδων τῆς
γλώσσης, χαρακτηριζόμεναι ὡς: φωνολογικαὶ (παλαιός > πα-
λιός), σημασιολογικαὶ (ἀνέκδοτος > ἀνέκδοτον), μορφο-
λογικαὶ (παῖδιον > παιδί) καὶ συντακτικαὶ (μοῦ λέγει > μου
λέγει). Τὰ τελευταῖα δύο εἴδη μεταβολῶν χαρακτηρίζονται
κατὰ τὴν σύγχρονον ὀρολογίαν διὰ κοινοῦ ὀρου ὡς "γραμμα-
τικαὶ" μεταβολαί. Εἰς τὴν πρᾶξιν δέ - ὡς προκειμένου καὶ
περὶ τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας - ἡ ἱστορική ἔρευνα
περιεστράφη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ περὶ τὰς φωνολογικὰς καὶ μορ-
φολογικὰς μεταβολάς.

Κατὰ τὴν ἱστορικὴν θεώρησιν, ἡ γλῶσσα εἶναι ζῶν ὀρ-
γανισμός, ἐξελισσόμενος, τ.ἔ. ὑποκείμενος εἰς μεταβολάς.
Ἡ πλευρὰ αὕτη ἀποτελεῖ τὸ κεντρικόν πρόβλημα τοῦ φαινο-
μένου γλῶσσα καὶ τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς γλωσσικῆς
ἐρεύνης. Ἡ ἀπλὴ περιγραφή μίας γλωσσικῆς καταστάσεως
ἐν δεδομένῳ χρόνῳ (σύγχρονική θεώρησις) δέν παρουσιάζει
καὶ αὐτὴν, ἱκανόν ἐνδιαφέρον. Σημασίαν ἔχει τὴ προηγήθη
μίας δεδομένης γλωσσικῆς καταστάσεως, καὶα μορφή προ-
εῖρη καὶ τὴ ἐμεσολάβησεν ὥστε νά εἰσάσῃμεν εἰς τὴν κατά-
στασιν αὐτὴν, δέν ἐνδιαφέρει δηλοῦσθαι μίαν γλωσσικὴν μορ-
φή λ ὡς X, ἀλλ' ἐν σχέσει πρὸς ἄλλαν γλωσσικὴν μορφήν A
τὴν προηγήθεισαν αὐτῆς. καὶ ἐπιπέδῳ προκειμένου πάλιν πε-
ρὶ συγκρίσεως, ἀλλ' οὐ προκειμένου περὶ "ἐ σ ο ρ τ ε ο υ -
κ ἦ ς" συγκρίσεως: περὶ συγκρίσεως γλωσσικῶν μορφῶν
εμφανιζομένων ἐντὸς μίας καὶ τῆς αὐτῆς γλώσσης. εἰς τα-
οῦπτωσιν καθ' ἣν ἡ μορφή A δέν ἔχει εἰσακθῆ ("εἰσπνευθῆ").
ἐπιχειροῦται ἀναγωγή εἰς αὐτὴν τῇ βοηθείᾳ ἄλλων τυχόν
ὑπαρχόντων γλωσσικῶν στοιχείων, τ.ἔ. ἐπιχειροῦται "ἐκα-
ναψύσεις" τῆς A ἐπὶ τῇ βάσει ἐσωτερικῆς συγκρίσεως, ἐ-
σωτερικῶν δεδομένων, διὸ καὶ αὕτη καλεῖται ἐσωτερικὴ ἐ-
πανασύστασις (innere Rekonstruktion).

3.12.3 Τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῆς μορφῆς A εἰς τὴν X (ἐξ ἑνός

τύπου της άττικής κοινής λ.χ. εις τόν αντίστοιχον μεταβλημένον τύπον της άλεξανδρουλης κοινής), τ.έ. τήν περιγραφήν της μεταβολής $A \rightarrow X$, χαρακτηρίζει ή ιστορική θεώρησις ως $\epsilon \rho \mu \eta \nu \epsilon \acute{\upsilon} \alpha \nu$, αντικαταβέτουσα αυτήν εις την άλλην, ή ήρμηνευτικήν περιγραφήν, τήν περιλαμβανομένην εις μόνον τήν μορφήν X ή τήν ϵ , περιγραφήν, ή τις διά τήν ιστορικήν θεώρησιν είναι μικράς σημασίας (πθ. άνωτ. 7.33.2). Τόν ήρμηνευτικόν χαρακτηρισμόν της δικτυολογεί ή ιστορική θεώρησις διά τοῦ συλλαβισμοῦ ὅτι ὁ,τι προηγείται ἀποτελεῖ τήν αἰτίαν ἐκείνου τί ὁμοίον ἐκείναι, ὅπερ ὅμως εἶναι λυάν ἀπολαβηθέντων ἀπό ἐπιστημολογικῆς ἀπόψεως (Wissenschaftstheorie). Γενικῶς ἡ εἴτησις τῆς προγενεστέρης ἢ προγενεστέρων μορφῶν ὡρισμένου τύπου ἐθεωρήθη ὡς ἑρμηνεία τοῦ τύπου αὐτοῦ. Αἱ μορφαί (οἱ τύποι) λ.χ. *λυθέσσα καί *λυθέντις, αἰτίνας θεωροῦνται ὡς προηγηθεῖσαι τοῦ μεμαρτυρημένου τύπου λυθεῖσα καί εἰς τὰς ὁμοίας ἄγεται ἡ ἔρευνα ἐν ἐσωτερικῆς ἐπιστημολογίας:

(65) λυθεῖσα < *λυθέσσα < *λυθέντις (πθ. λυθεῖσα, λυθέντις), λαμβάνονται ὡς ἑρμηνεύουσαι τόν τύπον λυθεῖσα.

Ἡ εἴτησις τῶν προηγηθεισῶν μορφῶν καί ἐν αὐτῶν ἑρμηνεία τῆς προελεύσεως τοῦ τύπου, τ.έ. ἡ ιστορική θεώρησις, συμπίπτει πρός τήν εἴτησιν τῆς "ἀναγωγῆς" τῆς προελεύσεως ὡρισμένου τύπου, πρός τήν εἰς τὸ μὲν ὀρθῶς α ν. Δι' αὐτῆς νοεῖται ἡ ἐπὶ τῆς ἀνάγει τῶν γλωσσικῶν νόμων τῆς ιστορικῆς γλωσσικῆς ἐρεύνης ἐπινοήσεως τῆς φωνολογικῆς καί σημασιολογικῆς ἱστορίας ἀποκρίτως λέξεως μέ σκοπόν τήν ἀνάγωγην εἰς τήν ἀρχαίαν (φωνολογικήν καί σημασιολογικήν) μορφήν τῆς λέξεως. Αὕτη ἐπιτελεῖται εἰς τήν πράξιν διά τῆς μεθόδου τῆς συγκριτικῆς ἢ ἐσωτερικῆς ἐπιστημολογίας καί συνθεωρήσεως τῶν ἐπιστημολογικῶν, ἐξῆλωσσικῶν στοιχείων τοῦ ἐτυμολογουμένου τύπου.

Ἐφ' ὅσον πρόκειται σχέσι τῶν μεμονωμένων ἀλλή τῶν συστήματος τύπων, ἡ ὑπάρξις προγενεστέρης μορφῆς τύπων A παρά τήν σειράν τύπων μῆρης P ἢ, ἄλλως, ἡ μεταβολή $A \rightarrow B$ χαρακτηρίζεται ὑπό τῆς ιστορικῆς μεθόδου ὡς ν ὀ μ ὀ σ.

Οὕτω λ.χ. φωνητικός (ἀνάγνωθι φωνολογικός) νόμος τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, γνωστός ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ γάλλου ἱστορικοῦ γλωσσολόγου VENDRYES, δορίζει ὅτι-εἰς τήν ἀρχαιότερον ἀττικῆν διάλεκτον τὰ τροπικιστήματα ὀνόματα,

τά ἔχοντα βραχέα τήν προπαραλήγουσαν (τύπος: $\upsilon \acute{\upsilon}$), καθίστανται προπαραβραχέα, ἰ.ε. ἀναβραχέουσι τόν τόνον ἐπὶ τῆς τρίτης ἀπὸ τοῦ τέλους συλλαβῆς (ὡς ἔδειξαν) ($\upsilon \acute{\upsilon}$). Ἡ διαδικασία, ἥ τις περιγράφεται ὑπό τοῦ ἀνωτέρω φωνολογικοῦ νόμου, εἶναι πράγματι ἡ ἔξης:

(65) ἀρχ. ἀττ. νεωτ. ἀττ.

ἄφου	A_1	-	B_1	ὁμοῖος - ὁμοῖος
	A_2	-	B_2	έτοῖμος - έτοιμος
	A_3	-	B_3	έρημος - έρημος
	A_4	-	B_4	τροπαῖον - τρώπαιον
ἄρα	A	\rightarrow	B	
ἢ	$\upsilon \acute{\upsilon}$	\rightarrow	$\upsilon \dots \upsilon$ (ἢ $\acute{\upsilon} \acute{\upsilon} \acute{\upsilon} \rightarrow \acute{\upsilon} \acute{\upsilon} \acute{\upsilon}$)	

Ἦτοι ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῆς ὑπάρξεως δύο παραλλήλων σειρῶν τύπων ($A_1 \dots A_n$ καί $B_1 \dots B_n$) καί ἐκ τῆς συγκρίσεως τούτων προκύπτει ὅτι ἡ σειρά τύπων A μεταβλήθη εἰς τήν B καί ὅτι ἐλειτούργησε φωνολογικός νόμος τῆς μορφῆς $\upsilon \acute{\upsilon} \rightarrow \epsilon \dots \upsilon$, διά τοῦ ὁποῦ τὰ $A_1 \dots A_n$ μεταβλήθησαν (ἐτράπησαν) ἀντιστοιχῶς εἰς $B_1 \dots B_n$. Ἄρα οἱ τύποι B ἑρμηνεύονται ὡς προελθόντες ἐκ τῶν A διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ μνημονευμένου φωνολογικοῦ νόμου. Ἡ σχέση τῶν A καί B εἶναι σχέση αἰτίου πρός αἰτιατόν καί ἡ περιγραφή τῆς σχέσεως ἀποτελεῖ τήν ἑρμηνείαν τῶν τύπων B .

Ἡ ιστορική μέθοδος, τέλος, συνδέεται εἰς μεγάλην βαθμὴν πρός τήν συγκριτικήν, διό καί συχνά γίνεται λόγος περὶ συγκριτικῆς - ἱστορικῆς γλωσσολογίας (πθ. καί σχέσεως ἱστορικῆς - διαχρονικῆς γλωσσολογίας, άνωτ. 1.29). Ἡ ἐπινοήτρια σχέση τῶν δύο θεωρήσεων τῆς γλώσσης ἐγκυκαί εἰς τό ἔξης. Ἡ ιστορική ἐρευνα τῶν γλωσσῶν, ἡ ἐρευνα τῆς ἐξελεύσεως ἐκάστης τῶν ἑλληνιστικῶν λ.χ. γλωσσῶν ἀποτελεῖ τήν ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν εἰς τήν ἐπίτησιν αὐτῶν καί τήν ἐπινοήσεως ἀνάγωγην εἰς τήν ἀρχαίαν μορφήν τῆς ἱε μὲν γλώσσης. Ἡ συγκριτική ἐρευνα ἀρχίζει ἐκεῖ ὅπου τελειώνει ἡ ιστορική. Πρῶτα πρέπει νά μελετηθῇ ἡ ἱστορία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης καί ὕστερον δύναται αὕτη νά συγκριθῇ πρός τήν Σανσκριτικήν ἢ Λατινικήν κ.λπ., ἄφου ἔβραυσε προηγηθῇ καί ἱστορική ἐρευνα τῆς παλαιστάτης μορφῆς ἐκάστης ἐξ αὐτῶν. Ἄν δέν προηγηθῇ ἱστορική μελέτη τῶν ὑπό σύγκρισιν γλωσσῶν, τότε ἡ σύγκρισις κινδυνεύει νά τελεσθῇ ἐπὶ ἄλλοκοῦ καί ἀνομοιογενεοῦς ὕλικῶ μέ ἀποτέλεσμα νά ἀδηγήσῃ εἰς ἐσφαλμένα

συμπεράσματα. Τόσον η ιστορική όσο και η συγκριτική με-
θόδος αποτελούν τρόπους θεμελίωσης της γλώσσας έν. γλώσσ.
Αμφότεροι είναι διαχρονικά προσεγγίσεις της γλώσσας
και από της πλευράς αυτής εμφανίζονται συγγενείς. Ως έν
τούτου εις την βιβλιογραφίαν της συγκριτικής γλωσσολο-
γίας θύγονται θέματα της ιστορικής και τινός άλλων.

3.2 ΣΥΓΧΡΟΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

3.20 Γενικά

Αι εξετασθεύσαι θεωρήσεις της γλώσσας, ή συγκριτική καὶ ή ιστορική, αποτελοῦν, ὡς εἴπωμεν, συγχρονικάς προσεγγύσεις της γλώσσας. Ὑποθέξω θά τις ἀπολογηθῶσιν οἱ περὶ της μελέτης της γλώσσας ἀπέμειναι τῶν ἐπιστημῶν ρευμάτων της γλωσσολογίας: της δομολογίας (στρουκτουραλισμοῦ) καὶ της γενετικής - μεταμορφωτικῆς γραμματικής. Αἱ δύο αὗται θεωρήσεις, κατ' ἐπισημειωθέντας εξετασθεύσεις, κινουμένηαι ἐπὶ συγχρονικῶν ἐπιπέδων: τ.ε. ἐνδιαφέρονται εἰς τὴν περιγραφὴν της λειτουργικῆς τῶν στοιχείων της/μιας γλώσσας ἐν δεδομένῳ χρόνῳ (π.δ. ἀνωτ. 1.25).

3.21 Δομολογία

3.21.0 Γενικά

3.21.01 Ἡ δομολογία ἢ στρουκτουραλισμός (ἀγγλ. structuralism) ἀναγολεῖται μετὰ τὴν συγχρονικὴν περιγραφὴν τῶν στοιχείων τῆς ἑκάστης ἀπαιτῶσιν τὴν δομὴν μιας γλώσσας. Ἐξελίγη τῆς σχέσεις τῶν στοιχείων πρὸς ἄλληλα καὶ τὴν λειτουργικὴν αὐτῶν ἐν συστήματι.

Ἐπὶ τὴν δομολογίαν γίνεται στρεφὴ ἀπὸ τὴν ἔρευναν περὶ γλώσσας εἰς τὴν ἐξέτασιν αὐτῆς ταύτης της γλώσσας. Ἡ ἔρευνα στρέφεται εἰς τὴν ἀνάλυσιν της δομῆς της γλώσσας, εἰς τὴν ἀνιταμῶν της γλώσσας.

Βεβαίως οἰαδήποτε ἐνασχόλησις πρὸς τὴν γλῶσσαν ἐξετάζει παραλλήλως καὶ ἐμμέσως τουλάχιστον τὴν δομὴν ταύτης, ἀπὸ της ἀπόψεως δὲ ταύτης πρὸς γλωσσικὴν θεώρησις εἶναι κατ' ἀνάγκην δομική. Ἡ δομολογία ἐγκαταλείπει τὸ βῆρος τὸ ἄπειρον ἀποδίδεται ὑπὸ της δομολογίας εἰς τὴν ἔρευναν της δομῆς της γλώσσας. Κατ' αὐτὸν ἢ στρεφὴ της δομῆς της/μιας γλώσσας αποτελεῖ τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὁμέγα της γλωσσικῆς ἐπιστήμης. Ἔργον δὲ τοῦ γλωσσολόγου εἶναι ἡ ἀνάλυσις καὶ περιγραφὴ τῶν στοιχείων της δομῆς κατ' αὐστηρῶς ἐπιστημονικὴν καὶ προκαθορισμένην μέθοδον.

21.02 Συστηματικώτερα ἐνασχόλησις μετὰ τὰ προβλήματα δομῆς της γλώσσας ἀρχίζει μετὰ τὸν FERDINAND DE SAUSSURE, καθη-

γητὴν της γλωσσολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον της Γενεύης (1857-1913). Οὗτος θεωρεῖται ὁ ἰδρυτὴς της Συγχρονικῆς Γλωσσολογίας (Modern Linguistics) καὶ της δομολογίας ἐν εὐρυτέρῳ ἔννοῳ. Τὸ κεντρικὸν ἔργον τοῦ SAUSSURE Cours de Linguistique générale ("Μαθήματα γενικῆς γλωσσικῆς") - ἠχθηθὲν ὑπὸ τῶν μαθητῶν καὶ διαδόχων αὐτοῦ CH. BALLY καὶ A. SECHENAYE μετὰ τὸν θάνατον τοῦ SAUSSURE ἐκ σημειώσεων των ἀπὸ τῆς παραδόσεως του - ἠπετέλεσε τὸ ἔνωμα τῶν περὶ τὴν δομὴν της γλώσσας σπουδῶν, αἱ ἔννοιαι τοῦ συστήματος, της ἀνακρίσεως γλώσσας καὶ λόγου, συγχρονικῆς καὶ συγχρονικῆς, τῶν συνταγματικῶν καὶ παραδειγματικῶν σχέσεων, τῶν ἀντιθέσεων της γλώσσας κ.λπ., ἐπὶ τῶν ἐπιπέδων ἐθεμελιώθη ἡ σύγχρονος γλωσσολογία, ἀφελόνται εἰς τὴν γλωσσολογικὴν ἐξέτασιν τοῦ SAUSSURE.

3.21.03 Της δομικῆς γλωσσολογίας διακρίνομεν δύο κύρια ρεύματα: τὸν ἀμερικανικὸν στρουκτουραλισμὸν (ἀμερικανικὴν δομολογίαν) καὶ τὸν εὐρωπαϊκόν. Τὴν ἀμερικανικὴν δομολογίαν χαρακτηρίζει, μεγαλυτέρα ἐνόησις ἀπόψεων, (ἡτις ἀπεισιάζει ἐκ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ στρουκτουραλισμοῦ), ὅπου δύναται νὰ διακριθῶσιν πλείονες ἔχολαι. Ἡ δομολογία, ἡ ἡμεῖς κυριαρχεῖ εἰς τὴν ἀμερικανικὴν δομολογίαν, εἶναι ὁ L. BLOOMFIELD, ἡ εὐρωπαϊκὴ δομολογία ἀντιθέτως δὲ εἶναι μεγαλυτέρα ἐπίδρασιν ἐκ τῶν διδασκάλων τοῦ SAUSSURE. Ἐπινοήματα προσκόλλησις εἰς τὰς ἀρχὰς της θεωρίας της συμπεριφορῆς (behaviorism), μείζων τυποποιήσεις (formalism), σιατικώτερα θεώρησις της γλώσσας χαρακτηρίζουσι τὴν ἀμερικανικὴν δομικὴν γλωσσολογίαν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν. Εἰς τὸν εὐρωπαϊκόν χῶρον ἐξ ἄλλου διαμορφουμένηαι διάφοροι τρόποι θεωρησιῆς της γλώσσας ἀπὸ δομικῆς πάντοτε πλεονάζει (ἔχολαι πράγας, Κοπεγχάγη, Παρισίων καὶ Λονδίνου). Ἐμφασίς ἐπὶ τοῦ λειτουργικοῦ χαρακτῆρος της γλώσσας ("λειτουργικὴ γλωσσολογία" πράγας καὶ MARTINET), δυναμικώτερα θεώρησις της γλώσσας (πράγας, MARTINET, HEJMSLEV), ἐπιμῶν ἐπὶ της διακρίσεως τῶν ἐπιπέδων της γλώσσας (Κοπεγχάγη) εἶναι τινα τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ στρουκτουραλισμοῦ κατ' ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἀμερικανικόν.

ΓΕΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ἐπὶ τοῦ κεφ. 3.21.

[Δι' ἐκτενεστέρων καὶ εἰδικωτέρων βιβλιογραφίαν παραπέμπομεν ἰδίῳ εἰς τὸ ἔργον τοῦ LEPSCHY, Εἰσαγωγ. κεφ. J, σπυ. 5. Περὶ δομολογίας γίνεται, ἐξ ἄλλου, εἰδικὸς λόγος εἰς πᾶν ἔργον ἰ-

3.22 Γενετική - Μετασχηματιστική
Γραμματική

3.22.1 Γενικά Αρχαί.

3.22.10 Ίδρυτής και θεμελιωτής της γενετικής-μετασχηματι-
στικής θεωρίας, ήτις κατά την τελευταίαν 15ετίαν κρα-
τεί τα σκήπτρα της σύγχρονης γλωσσολογικής έρευνας εις
ολόκληρον τήν Ἀμερικάν και μέγα τιμήα τής Εὐρώπης, εὐ-
ναί ὁ NOAM CHOMSKY. Μαθητής και συνεργάτης τοῦ ἐπιστα-
νοῦς δομικοῦ γλωσσολόγου Z. HARRIS, ἐν συνεχείᾳ δέ κα-
θηγητής τής γλωσσολογίας εἰς τό περίφημον Τεχνολογικόν
Ίνστιτούτον τής Μασαχουσέτης (MIT), ὁ CHOMSKY προεκάλεσε
ἐπανάστασιν εἰς τόν χῶρον τής ἐπιστημονικῆς έρευνας τής
γλώσσης διὰ τοῦ βιβλίου τοῦ "Syntactic structures" ("Συν-
τακτικά δομαί"), δημοσιευθέντος τῆ 1957. Τήν θεωρίαν
του ἐνίσχυσε και ἠλοκήρωσε ἀκολούθως ὁ CHOMSKY διὰ τοῦ δε-
τέρου περιλήμου ἔργου του "Aspects of the theory of syn-
tax" ("Πλευραί τής θεωρίας τής συντάξεως"), κυκλοφορο-
θέντος τῆ 1965. Δι' αὐτῶν και πολλῶν ἄλλων πραγματειῶν
και ἔργων του δημοσιευθέντων ἀπό τοῦ 1957 μέχρι σήμερον
ὁ CHOMSKY κατέστη δεσπόζουσα μορφή τής σύγχρονης γλωσ-
σολογίας.

Ὁ καθηγητής LYONS, γνωστός ἐκ τοῦ ἔργου του "Intro-
duction to theoretical linguistics" ("Εἰσαγωγή εἰς τήν
θεωρητικὴν γλωσσολογίαν", 1968), γράφει περὶ τοῦ CHOMSKY
τά ἑξῆς χαρακτηριστικῶς: "Ἄλλ' ἢ "μετασχηματιστικὴ" ἔχο-
λή ἢ, ἄλλως, ἡ Σχολή τοῦ CHOMSKY δέν εἶναι ἀπλῶς μία ἐκ
τῶν πολλῶν. Καλῶς ἢ κακῶς, ἡ περὶ γραμματικῆς θεωρία τοῦ
CHOMSKY εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ πλέον δυναμική, ἀκούστα κα-
γύστην ἐπιρροήν. Οὐδέεις γλωσσολόγος, ἐπιστημῶν νά συμβα-
δίξῃ πρὸς τῆς τρεχούσας ἐξελεύσεις τοῦ κλάδου τοῦ, δύναι-
ται νά ἀγνοήσῃ τήν θεωρητικὴν διδασκαλίαν τοῦ CHOMSKY.
Πᾶσα ἄλλη γλωσσολογικὴ σχολή τής ἐποχῆς μας τεύνει νά
ὀρῶσῃ τήν ἐπὶ εἰδικωτέων θεμάτων θέσιν τῆς ἐν σχέσει
πρὸς τῆς ἀπόψεις τοῦ CHOMSKY". (LYONS: CHOMSKY, σ. 9).

Ὅπως εἰς τήν παραδοσιακὴν φιλοσοφίαν τό πρόβλημα
τῆς οὐσίας τῶν ὄντων ὑπόκειται ἀμέσως ἢ ἐμμέσως πᾶσης
φιλοσοφικῆς έρευνας, συνιστῶν τό κατ' ἔξοχὴν πρόβλημα
αὐτῆς, οὕτω και εἰς τόν χῶρον τής γλωσσικῆς ἐπιστήμης

τό θέμα της ουσίας της γλώσσας, του προσδιορισμού της ύψης και λειτουργίας αυτής, αποτελεί τό κύριον αντικείμενον σπουδής της γλωσσολογίας ως επιστήμης. Διά νά εμβαθμισθῶν ὁμως εἰς ἐπικρατῆ γνώσιν της οὐσίας της γλώσσας, πρέπει νά ἐρευνηθῶμεν μετά πάσης δυνατῆς σπουδῆς καί πληρότητας εἰς τύ συνίσταται ἡ γλώσσα ὡς ἐμπειρικόν δεδομένον. Ἐπί μέρους ζητήματα - τί σημαίνει "γνωρίζω μίαν γλώσσαν", "ὁμιλῶ/έννοῶ μίαν γλώσσαν", "κατέχω ἢ μανθάνω τήν μητρικήν ἢ ξένην τινα γλώσσαν", "πῶς μανθάνει τό παιδί τήν γλώσσαν", τί εἶναι ἡ γραμματική της γλώσσας κ.ἄ.-, τά ὅποια ἐγείρονται αὐτομάτως κατά τήν τοιαύτην ἐρευναν, εἶναι κυρίως σημασίας διὰ τήν ὁρθήν αντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος της γλώσσας.

§.21.11 Τήν γενετική-μετασχηματιστική θεωρίαν ἀπασχολεῖ εἰς τήν πρῶτην ἢ ἐρμηνεύει μίαν θεμελιώδη ἀπαιτομένην της γλωσσικῆς πραγματικότητος, ἥτις καθίσταται ὑπό της θεωρίας ταύτης τό και ἐτιοχόν πρόβλημα της ἐπιστήμης της γλώσσας:

Ἐπο γνωρίζω μίαν γλώσσαν παράγει (ὡς ὁμιλητής) καί ἐννοεῖ (ὡς ἀκροατής) ΑΠΕΙΡΟΝ πλῆθος ΝΕΩΝ ἐν τῷ συνόλῳ των καί ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩΣ ΟΡΘΩΝ προτάσεων. Ἐν τούτοις παρά τό ἄπειρον τοῦτο πλῆθος τῶν νέων ἐν τῷ συνόλῳ των προτάσεων, ὅπερ ἀποτελεῖ τήν γλώσσαν, τό ἐκεί ἐνωσιότητα, εἰς ἡλικίαν τένας περὶ τοῦ ἐπὶ τῶν μανθάνων ξένην τινα γλώσσαν σχετικῶς λίαν ἑνωρῆς -ἐπίσης εἰς διάστημα ὀλίγων ἐτῶν- εἶναι κἀτοχοί της μητρικῆς ἢ ξένης ἀντιστοιχῶς γλώσσας, τ.ἔ. παράγουσ καί ἐννοοῦν ὡσαύτως ἄπειρον πλῆθος νέων ἐν τῷ συνόλῳ των προτάσεων. Πῶς συμβαίνει τοῦτο; Πῶς ἐρμηνεύεται ἡ ἀντινομία αὕτη; Πῶς ἐπιτυγχάνεται ἡ κατάκτησις της γλώσσας (language acquisition); Ἡ ἀπάντησις εἰς τά ἐρωτήματα ταῦτα εἶναι συγχρόνως καί μία πρώτη, ἀδρομερῆς ἀπάντησις εἰς τό γενικώτερον πρόβλημα: τί εἶναι γλώσσα.

Πρὶν ἐκθέσωμεν τήν ἀπάντησιν, τήν ὁποιάν εὐδει εἰς τό ζήτημα τοῦτο ἡ γενετική-μετασχηματιστική γραμματική, ἀπάντησιν ἥτις ἀποτελεῖ συγχρόνως καί τόν πρῶτον της θεωρίας αὕτης, κρίνομεν ἀναγκαῖον νά διασαφήσωμεν τήν ἐνοσίαν τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῶν προτάσεων της γλώσσας ὡς ἀπειρῶν, νέων καί γραμματικῶς ὀρθῶν.

Ἄπειρον (infinite) εἶναι τό πλῆθος τῶν προτάσεων τὰς ὁποίας δύναται νά παραγάγῃ ὁ ὁμιλητής μίαν γλώσσαν, ἐπεὶ εἰς τήν γλώσσαν δέν ὑπάρχει "ἡ μεγίστη πρότασις". Πᾶσα πρότασις δύναται θεωρητικῶς νά καταστῆ μεγαλύτερο κἀποπροσέτιον διὰ της προσθήκῆς νέων στοιχείων. Κατά ταῦτα δέν ὑπάρχει καί ὀρισμένος, ἤτοι πεπερασμένος ἰσθμὸς προτάσεων ὅσον ἀφορᾷ εἰς τήν γλωσσικήν ἱκανότητα τοῦ ἀνθρώπου.

Παράδειγμα. Λοθεῖσα πρότασις, οἶον λ.χ. ἡ

(90) (i) Ὁ ἀδελφός μου ἦλθε.

δύναται ἐκτετατωμένη διὰ νέων στοιχείων (λέξεων) νά λάβῃ διαφόρους μορφάς, τ.ἔ. νά ἀποτελέσῃ νέας προτάσεις:

(90) (ii) Ὁ ἀδελφός μου καί ὁ Πέτρος ἦλθαν.

(iii) Ὁ ἀδελφός μου καί ὁ Πέτρος καί ὁ φίλος του ἦλθαν.

(iv) Ὁ ἀδελφός μου καί ὁ Πέτρος καί ὁ φίλος του καὶ... ἦλθαν.

Ἐσαύτως κατά διάφορον τρόπον ἐκτετατωμένη ἡ πρότασις (90i), ἀπό πλευρῆς κατηγορήματος, δύναται νά λάβῃ περὶ τέρω μορφάς, οἶον:

(90) (v) Ὁ ἀδελφός μου ἦλθε καί μέ συνήντησε.

α (vi) Ὁ ἀδελφός μου ἦλθε καί μέ συνήντησε καί μοῦ εἶπε ὅτι...

(vii) Ὁ ἀδελφός μου ἦλθε καί μέ συνήντησε καί μοῦ εἶπε ὅτι... καί ὅτι...

Ἐν προκειμένῳ ἀπλῆ τις πρότασις, ἡ (90i), καθίσταται σύνθετος, συνθετωτέρος ἢ συνθετωτάτη πρότασις (90ii-vii), ἢ ἄλλως σύμπλεγμα προτάσεων, τῶν ὁποίων ἡ ἕκτασις θεωρητικῶς εἶναι ἄπειρος.

Τό γεγονός ὅτι εἰς τόν συνήθη λόγον, εἰς τήν καλουμένην γλωσσικήν πλήρωσιν (βλ. ἄνωτ. 2.21.6) δέν ἀπαντοῦν συχνά τέσον σύνθετοι προτάσεις, οὐδόπως σημαίνει ὅτι δέν δύναται καί νά παραχθῶν τοιαῦτα προτάσεις. Ἡ ἄνωτέρω (2.21.6) μνημονευθεῖσα γλωσσική ἱκανότης τοῦ ἀνθρώπου, τό τί ἠμπορεῖ νά εἴτρ, εἶναι ἀπεριόριστος. Μόνον ἡ γλώσσα πλῆ-

ρωσις, ή συγκεκριμένη εφαρμογή της γλωσσικής ικανότητας, γνωρίζει όρια. Όρια τά όποια επιβάλλουν παράγοντες έξ-νοι ή έμμέσως συνδóφμενοι προς τήν γλώσσα, ός λ.χ. αϊ κερωρωσιμένας δυνατότητες της άναπνοής του άνθρώπου, της μνήμης αύτου κ.λπ. κ.λπ. Έν τή θεωρία ήμεις, ήτις ένδει-σέρεν τήν έρευναν, ή γλωσσική ικανότης του άνθρώπου έλ-ναι άπειρος. Ο άνθρώπος δύναται νά παράγη άπειρον πλή-θος προτάσεων.

Τό ν έ σ υ (novelty) τών παραγομένων προτάσεων νοητέον ως ακολουθίας. Νέαι είναι αϊ προτάσεις λαμβανό-μεναι έν τή συνόλω των και εις λόγον σημασίας. Αϊ προ-τάσεις, αϊ όποια αποτελούν ολόκληροτε και μικρότε έκτό-σεως τμήμα λόγου -προφορικού ή γραπτού-, είναι πλην έ-λαχίστων παγίων τύπων (χαϊρέτισμών: "τί κάνετε;", "πώς είσθε;", "χαϊρέτε", παγίων φράσεων: έν προκειμένω, κατά ταύτα κ.τ.ό.) νέαι. Τούτο συμβαίνει, διότι αϊ γλωσσι-και σχέσεις δέν είναι άπλου άθροιστικού χαρακτήρος. Η σημασία της προτάσεως διαφέρει από τήν σημασίαν τών λέ-ξεων, αϊ όποια τήν αποτελούν, μεμονωμένως λαμβανόμενα. Είναι κάτι πέρα από τās λέξεις καθ' έαυτάς, όπως και -έπι λεξιλογικού έπιπέδου- σύνθετός τις λέξεις είναι κατά τε τήν σημασίαν και τόν τύπον (ως σύνολον) διάφορος τών με-μονωμένων στοιχείων έκ τών όποιών προέρχεται:

- (91) (i) όλοκάθαρος ≠ όλος + καθαρός
- (ii) δυσπροσάρμοστος ≠ δυσ- + πρός + άρμόζω + -το

Τό πράγμα δέν αποτελεί άποκλειστική ιδιότητα της γλώσσας. Είς άλλο σημειολόγιο σύστημα ως είναι τά μαθημα-τικά έμφανίζεται ανάλογον φαινόμενον. Τό αριθμητικόν σύνολον 15 είναι ίσον προς τό άθροισμα άλλή συγχρόνως διάφορον τών έπί μέρους συνόλων, έστωσαν τά 10+5, έξ ών προέρχεται. Μολονότι 10+5=15, ό αριθμός 15 είναι έν τή συνόλω του διάφορος τών 10 και 5 έξ ών προέρχεται, δυ-νάμενος έκτός τών άλλων νά προέβχεται έξ 11+4, 1+1+1+12 κ.ο.κ. Άλλως τά σημεία 10 και 5, τά όκοια ως άθροισμα δύνανται νά άντικατασταθοϋν υπό του σημείου 15, είναι καθ' έκαστον διάφορα του σημείου 15 τό όποιον χρησιμο-ποιεΐται προς παράστασιν του άθροίσματος αύτων.

Καθ' όμοιον τρόπον τό μήνυμα (ή σημασία), τό όποϊ-ον παρέχει δοθεΐσα πρότασις (Π), τ.έ. σειρά τις έκ ση-μείων/λέξεων (Α1, Α2, Α3...) συνδεομένων προς άλλαλα δι'

ώοιόμενων σχέσεων είναι άθροιστικώς παράγωγον άλλή ποιο-τικώς διάφορον του μηνύματος (σημασίας), τό όποϊον περι-έχει έκαστον τών σημείων του τήν αποτελούν. Έτσι:

- (92) μήνυμα Π ≠ μήνυμα Α1 + μήνυμα Α2 + μήνυμα Α3 ή
- (93) σημασία Π ≠ σημασία Α1 + σημασία Α2 + σημασία Α3

Ούτω λ.χ. ή πρότασις

(94) Τό δικαστήριο άπέρριψε τήν έτερον του κατηγορουμένου

είναι διάφορος τών μεμονωμένων λέξεων, του ύλικού έξ ου συντίθεται: τό δικαστήριο, άπορρίπτω, ή, έσες, ό, κατηγορούμενος. Διαφέρει βασικώς κατά τās έν αύτē σημασιό-συντακτικές σχέσεις, αϊ όποια τήν διακρίνουν ριζικώς ά-πό τά μέρη του τήν αποτελούν. Η σημασιολογική λει-τουργία του "δράστου" (agens), ήτις δηλοϋται υπό του ή-ρου τό δικαστήριο, αϊ σημασιολογική σχέσεις "παρελ-θών χρόνος", "τέλειον ποιόν ένεργείας", "τούτον ποΐσασον", "ένικός αριθμός", "ένεργητική διάθεσις/φωνή" του ρημα-τικού τύπου άπέρριψε, ή σημασία του "ώρισμένου", ήτις καο-κτηρίζεται τήν χρήση τών "άρθρων" τό και τήν εις τήν πρό-τασιν (και ήτις άποσειάζει έκ τής χρήσεως του άρθρου έν τή προτάσει λ.χ. ο άνθρώπος είναι ξένον κοινωνικόν, ένθα τό άρθρον δηλοϋ γενικότητα: "πās άνθρώπος" όχι "ο συγκεκρι-μενός άνθρώπος") κ.λπ., τάντα ταύτα χαρακτηρίζουν και διακρίνουν τήν πρότασιν έν τή συνόλω της από τών έπί μέ-ρους συστατικών στοιχείων αύτης. Προς τούτους πρέπει νά σημειωθῆ ότι ή μορφή προτάσεως (94) μέ τās σημασιολογί-κούς αύτης σχέσεις αποτελεί μίαν μόνον παραγωγικήν (συν-δυαστικήν) δυνατότητα τών δοθέντων στοιχείων (λέξεων). Υπάρχουν πλείονες άλλαι δυνατότητες, τ.έ. πλείονες μορ-φαι προτάσεων, διαφέρουσά της (94) εις λόγον σημασιολο-γικών σχέσεων, ούτω:

- (95) (i) Η έφεσις του κατηγορουμένου άπορρίφθη υπό του δικαστηρίου.
- (ii) Τά δικαστήρια άπορρίπτουν του κατηγορουμένου τās έσέσεις.

III

Τέλος διά του χαρακτηρισμού τών προτάσεων ως γ ρ α μ-μ α τ ι κ ῶ ς ὀ ρ θ ῶ ν (grammatical) νοοϋμεν εκείνας τās προτάσεις αϊ όκοια γίνονται άποδεκταί από τέν έθα-

γενη όμιλητήν (native speaker) μιλάς γλώσσας ως έμιλου κανονικαί προτάσεις τής γλώσσας αούτης. Αί προτάσεις αούται άντιτιθέμεναι πρός τας γραμματικώς άποκλινούσας ή άντιγραμματικώς (ungrammatical) προτάσεις, αού όπειται δέν άναγνωρίζονται υπό του έθαγενοός έμιλητοός ως άνήκουσαι εις τας όμαλές προτάσεις τής γλώσσας του. Αί τούαυται προτάσεις δηλούνται συνήθως μετ' άστερίσκου (*), ή δ' έρμηνεία τής γραμματικής άποκλίσεως αούτων άποκτ' έλλογνέν μεγαλυτέραν σημασίαν κατά τήν έβέτιαιου των διαφόρων συντακτικων σχηματων εις τήν σύγχρονον γλωσσολογίαν. Ούτως έκ των προτάσεων

- (96) (i) Τό ποιητικόν έργον του Δ. Σολωμού είναι μεγαλειώδες.
- * (ii) Τό ποιητικόν έργον είναι μεγαλειώδες του Δ. Σολωμού.
- * (iii) Ποιητικόν έργον τό είναι μεγαλειώδες του Δ. Σολωμού.

μόνον ή (96i) είναι γραμματικώς όρθή πρόταση τής Ν. Έλληνικής, ένφ' αού (96ii) καύ (96iii) είναι "άντιγραμματικαί" (άποκλινούσαι) προτάσεις τής αούτης γλώσσας.

Μετά τήν διασάφισιν των χαρακτηρισμων των προτάσεων τής γλώσσας ως άπειρων τόν άριθμόν, νέων έν τή συνόλπ των καύ γραμματικώς όρθων, έπανερχόμεθα εις τό άπόστον συνδεόμενου, θεμελιώδες ζήτημα: Πώς καθίσταται έπικτη ή κατ'άκτης τής (μητρικής ή ξένης) γλώσσας; Πώς τό παιδί τό ήλικίας μόλις 5 έτων έχει τήν ικανότητα γά έννοση άπειρον πλήθος προτάσεων, τας όκείας έν τή συνόλπ των άκούει διά πρώτην φοράν, καύ πώς δύναται ώσούτως νά περιγρη άπειρον πλήθος νέων έν τή συνόλπ των προτάσεων, τας όκείας ούδέποτε κατά τό παρελθόν έχει χρησιμοποιήσει; Άράγε μανθάνον τό παιδί τήν μητρικήν του γλώσσαν, μανθάνει καύ έπαναλαμβάνει τό άπειρον πλήθος των νέων προτάσεων αού όποιας συνθέτου τήν μητρικήν του γλώσσαν; καύ μανθάνοντες μίαν ή άλλους ξένας γλώσσας, μανθάνομεν καύ έπαναλαμβάνομεν τό άπειρον πλήθος των προτάσεων αού όποιας άποτελουσιν αούτας; Τοούτο είναι λογικώς άδύνατον. Αλλά τότε τί συμβαίνει; Πώς γίνεται ή κατ'άκτης τής μητρικής ή ξένης γλώσσας;

12 Η άπάντησις ή όποία δίδεται εις τό πρόβλημα τοούτο υπό τής μετασχηματιστικής θεωρίας, είναι ή εξής:

Διά νά δύναται ή άνθρωπος νά κατ'άκτη τήν άπειρίαν τής γλώσσας, πρέπει αούτη νά είναι άποτέλεσμα τής λειτουργίας ενός $\pi \epsilon \epsilon \rho \alpha \sigma \mu \epsilon \nu \omicron \nu$ (finite) συστήματος, τό όποϊόν ως τοούτο είναι προσκίον εις τόν άνθρωπον. Ο άνθρωπος δηλονότι κατέχει κεπερασμένον τισύστημα, ώρισμένον μηχανισμόν, δια του όποιου παράγει τήν άπειρίαν τής γλώσσας.

Η ύπόθεσις αούτη άποτελεϊ τόν πυρήνα τής μετασχηματιστικής θεωρίας. Κατ' αούτην τήν άποψιν ισχύει διά τήν γλώσσαν ό,τι καύ εις τά μαθηματικά. Έξ ενός κεπερασμένου συστήματος άριθμων, των 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 καύ 9, παράγεται τή βοηθεία ώρισμένων κανόνων (οϊον ή πρόσθεσις) άπερον πλήθος άριθμητικων κοσών. "Άπειρον δέ είναι τό πλήθος αούτων, διότι δέν ύκάρχει "ό μέγιστος άριθμός". Πάντός δεδομένου άριθμοός δύναμεθα νά σχηματίσωμεν τόν μεγαλυτέρον του τή προσθήκη λ.χ. μιλάς μονάδος:

- (97) (i) 5 000 000
- (ii) 5 000 000 1
- (iii) 5 000 000 1 1
- (iv) 5 000 000 1 1 1
- (v) ... ∞

Τό αούτό πρέπει, κατά τήν μετασχηματιστικήν θεωρίαν, νά φαντασθώμεν προκειμένου καύ περί τής γλώσσας. Έξ ενός κεπερασμένου, περιωρισμένου τόν άριθμόν, συστήματος, άποτελουμένου έξ ώρισμένων βασικών συστατικων (συντακτικων καύ λεξικων στοιχείων) καύ κανόνων δια των όκοϊων συνδόνται ταούτα πρός άλληλα, δημιουργούνται άρχικώς διάφορα γενικά συντακτικά σχήματα ("βαθείαι δομαί"), τά όποια μετασχηματίζονται έν συνεχεία δι' ώρισμένων άλλων κανόνων εις τά τελικά συντακτικά σχήματα ("έπιφανειακάς δομαί"), προσλαμβάνοντα συγχρόνως ώρισμένην σημασιολογικήν καύ φωνολογικήν έρμηνείαν. Ούτω $\gamma \epsilon \nu \nu \alpha \tau \alpha \iota$ (>γενετική γραμματική) ή άπειρία τής γλώσσας, ήτις έν πολλοίς είναι άποτέλεσμα διαφόρων $\mu \epsilon \tau \alpha \sigma \chi \eta \mu \alpha \tau \iota \sigma \mu \omega \nu$ (>μετασχηματιστική γραμματική) των άρχικων άφρηρημένων συντακτικων σχηματων εις τά τελικά συντακτικά σχήματα τής γλωσσικής πληρώσεως.

Ο μηχανισμός παραγωγής (γενέσεως) τής γλώσσας, τ.έ. ή μετάβασις από του κεπερασμένου συστήματος, τό όποϊον χρησιμεύει ως βάση, εις τό άπειρον πλήθος των προτάσεων

αί όποιοι συνιστούν τήν γλώσσαν, είναι τό γραμματικόν σύστημα τής γλώσσας. Η περιγραφή του γραμματικού συστήματος, των στοιχείων που τό αποτελούν και τής λειτουργίας αυτών, είναι ή γραμματική τής γλώσσας. Οθεν έργον του γλωσσολόγου είναι ή μελέτη τής γραμματικής τής/μιάς γλώσσας (πβ. άνωτ. κεφ. 2.3). Ούτος όφείλει νά περιγράφη μετά πάσης δυνατής άκουρείας και νά καταστή σαφή (explicit) τήν λειτουργίαν του μηχανισμού τής γραμματικής τής/μιάς γλώσσας.

Βεβαίως ή περιγραφή τής γλώσσας, ή άλλως ή σύνταξις τής γραμματικής αυτής, αποτελεί τόν στόχον πάσης συγχρονικής τουλάχιστον θεωρήσεως τής γλώσσας. Τό ζήτημα είναι πόσος δύναται νά θεωρηθ ή ως ή έλασθέστερος τρόπος περιγραφής τής γλώσσας. Ελέχθη ήδη πως λ.χ. άντιμετωπίζει τό θέμα ή δομολογία. Κατά τήν μετασχηματιστική άποψιν ή πλέον έπαρκής τρόπος περιγραφής μιάς γλώσσας, τό καλύτερον περιγραφικόν υπόδειγμα (descriptive model) είναι εκείνο τό όποιον έκκλινει εκ τινος γενικής περί γλώσσας θεωρίας και τό όποιον δύναται νά δώση τάς πλέον ίκανοποιητικές άπαντήσεις εις τά άνωτέρω τέθεντα προβλήματα. Η δομική γλωσσολογία θεωρείται από τήν πλευράς αυτής ανεπαρκής, υπό τήν έννοιαν ότι (α) δέν διαθέτει γενικήν τινα θεωρίαν περί γλώσσας και (β) δέν δύναται νά δώση ίκανοποιητικήν άπάντησιν, τ.έ. έρμηνείαν, εις τά θεμελιώδη ζητήματα τής κατακτήσεως τής γλώσσας, τής ύψης τής γλωσσικής ίκανότητος, τής γενέσεως (άπό συγχρονικής πλευράς) τής άπειρείας τής γλώσσας, ως και εις διάφορα προβλήματα γεννώμενα κατά τήν άνάλυσιν τής γλώσσας: τό πρόβλημα τής συντακτικής άσαφείας (ambiguity), των σχέσεων συγγενών συντακτικών δομών κ.λπ.

22.2 Διάρθρωσις και λειτουργία τής γραμματικής.

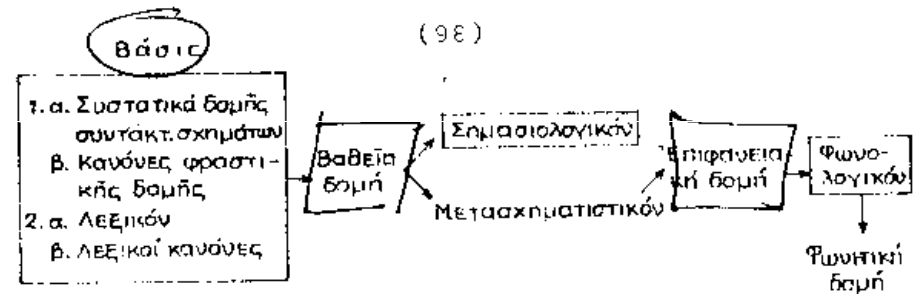
22.20 Κατά τήν γενετικήν-μετασχηματιστικήν θεωρίαν, ή μηχανισμός διά του όποιου παράγεται και λειτουργεί ή γλώσσα, τ.έ. ή γραμματική τής γλώσσας, έμφανίζει τήν άκόλουθον διάρθρωσιν εις τομείς (άκαρτιστικά μέρη) και στοιχεία.

Αποτελείται εκ τριών βασικών τομέων (συστατικών μερών, components): του ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ, του ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΚΟΥ και του ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΟΥ. Εκ τούτων ού δύο τελευταίουι τομείς συνιστούν, κατά τήν γενικώτερον κρατούσαν θεω-

είαν του CHOMSKY (1965), τά έρμηνευτικά (interpretative) μέρη τής γραμματικής τής γλώσσας, τους τομείς δηλονότι εκείνους οι όποιοι καθορίζουν τήν σημασιολογικήν και φθολογικήν έρμηνείαν των προτάσεων τής γλώσσας: τήν τελικήν σημασίαν τής προτάσεως έν συνόλω και τήν φθολογικήν ύπόστασιν εκάστης προτάσεως. Ένταυθα ανήκει ως τελευταίον έρμηνευτικόν τμήμα τό φωνητικόν μέρος, όπερ καθορίζει τόν φωνητικόν χαρακτήρα των παραγομένων προτάσεων.

Περαιτέρω ή ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΣ τομείς άπαρτίζεται εκ τριών ειδικωτέρων μερών: τής ΒΑΣΕΩΣ (base), τής ΒΑΘΕΙΑΣ ΔΟΜΗΣ (deep structure), του ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΤΙΚΟΥ τμήματος (transformational subcomponent) και τής ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΚΗΣ ΔΟΜΗΣ (surface structure).

Σχηματικώς ή διάρθρωσις τής γραμματικής εις τά άκαρτιστικά αύτης μέρη παρέχει τήν εξής εικόνα:

Ακολουθεί σύντομος περιγραφή των συστατικών και τής λειτουργίας εκάστου των σημειωθέντων μερών τής γραμματικής.

22.31 ΒΑΣΙΣ Το πρώτον μέρος τής βάσεως (1) περιλαμβάνει:

(α) Τά συστατικά δομής των συντακτικών σχηματών (constituent structure), τ.έ. τό ύλικόν εκ του όποιου σχηματίζονται τά διάφορα συντακτικά σχήματα των προτάσεων τής γλώσσας. Τοιαυτα είναι μεταξύ άλλων τά συστατικά: Η (Πρότασις), Ο (Όνομα), Οφ (Όνοματική φράσις), Ρφ (Ρηματική φράσις), ΠΡΟΣΔ (Προσδιορισμός), ΠΦ (Προθετική/έμπρόθετος φράσις) κ.λπ.

(β) Τους κανόνες φραστικής δομής (phrase-structure)

Αναλυτικός πίναξ περιεχομένου

ΓΕΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (κατ'έπιλογήν)		1-2		
1	ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ	3-8		
1.1	Όρισμός - αντικείμενον	3		
1.2	Κλάδος τῆς γλωσσικῆς ἐρε- σ τή μ η ς	3-8		
1.21	(Α) Κατά τὸ αντικείμενον ἐρεύνης	3		
1.22	(α) Γενική Γλωσσολογία	3		
1.23	(β) Εἰδική Γλωσσολογία	4		
1.24	Σχέσεις Γενικῆς καὶ Εἰδικῆς Γλωσσολογίας	4		
1.25	(Β) Κατά τὴν μέθοδον ἐρεύνης	4		
1.26	(α) Συγχρονική Γλωσσολογία	5		
1.27	Περὶ ρησική Γλωσσολογία	5		
1.28	(β) Διαχρονική Γλωσσολογία	6		
1.29	Διαχρονική καὶ Ἱστορική γλωσσολογία	6		
1.210	Σχέσεις Συγχρονικῆς καὶ Διαχρονικῆς/Ἱστορικῆς γλωσσολογίας	7		
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ἐπὶ τοῦ κεφ. 1	8		
		8		
2	ΒΑΣΙΚΑΙ ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ	10-59		
2.1	Γ λ ῶ σ σ α	10-13		
2.11	Ἡ ἔννοια τῆς γλώσσης	10		
2.12	Ὁρισμός τῆς γλώσσης	10		
2.13	Κώδεξ	10		
2.14	Ἰημεῖον	11		
2.15	Ἰημεριολογία	11		
2.16	Ἐπικοινωνία	11		
2.17	Γλῶσσα καὶ σκέψις	11		
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ἐπὶ τοῦ κεφ. 2.1	12		
		12		
2.2	Ἐ π ὶ κ ε δ α γ λ ῶ σ σ η ς	14-18		
2.21	Γλῶσσα-λόγος	14-18		
2.21.1	Langage - langue - parole	14		
2.21.2	Γλῶσσα - ἐνδιθέτος λόγος - φωνούμενος λόγος ἢ ἐκφρασις - γλῶσσα - λόγος	14		
2.21.3	Ἐνδιθέτος λόγος/(κυρίως) γλῶσσα	14		
2.21.4	(Φωνούμενος) λόγος	15		
2.21.5	Γλῶσσα/ἐκφρασις	15		
2.21.6	Γλωσσική ἰκανότης - γλωσσική πλήρωσις	15		
		15		
2.22	Προσφυκτικὸς - γραπτὸς λόγος		17	
2.22.1	Λόγος: προσφυκτικὸς-γραπτὸς		17	
2.22.2	Προσφυκτικὸς λόγος		17	
2.22.3	Γραπτὸς λόγος		17	
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ἐπὶ τοῦ κεφ. 2.2		18	
			18	
2.3	Γ ρ α μ μ α τ ι κ ῆ		18-23	
2.31	Γενική		19	
2.31.1	Ἰουστινός		19	
2.31.2	Εὐνήθης ἔννοια γραμματικῆς		19	
2.31.3	Γραμματικὴ κατὰ τὴν νεωτέρην γλωσσικὴν θεωρίαν		19	
2.32	Ἐπίπεδα γραμματικῆς		19	
2.32.1	Κατὰ τὴν παραδοσιακὴν - σχολικὴν γραμματικὴν		19	
2.32.2	κατὰ τὴν δομολογίαν		20	
2.32.3	Κατὰ τὴν γενετικὴν-μετασχηματιστικὴν γραμματικὴν		20	
2.32.4	Κατὰ τὴν γενετικὴν σημασιολογίαν		20	
2.32.5	Κριτικὴ τῆς διαρθρώσεως τῆς γραμματικῆς εἰς ἐπίπεδα		20	
2.33	Εἰδη γραμματικῆς		21	
2.33.1	Γενικά		21	
2.33.2	(α) Ἑρμηνευτικὴ γραμματικὴ		21	
2.33.3	(β) Ἐρωτησιακὴ γραμματικὴ		22	
2.33.4	(γ) Ρυθμιστικὴ γραμματικὴ		22	
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ἐπὶ τοῦ κεφ. 2.3		23	
			23	
2.4	Τ ὄ γ λ ῶ σ σ ι κ ῶ ν σ η μ ε ῖ ο ν		24-43	
2.41	Γενική ἐπὶ τῆς ἔννοιας τοῦ γλωσσικοῦ σημείου. Τὸ σημειολογικὸν τρίγωνον. Ἡ θεωρία τοῦ SAUSSURE.		24	
2.41.1	Γενική		24	
2.41.2	Ἡ ταύτισις τῶν σημείων		24	
2.41.3	Τὸ σημειολογικὸν τρίγωνον		25	
2.41.4	Ἡ θεωρία τοῦ SAUSSURE. Ὀνομασιολογικὴ θεώρησις τῶν σημείων. "Sprachtabu"		25	
2.41.5	Ἰστολογία		27	
2.41.6	Ἐσωτερικὴ πλευρὰ τοῦ σημείου		27	
2.41.7	Ἐξωτερικὴ πλευρὰ τοῦ σημείου		27	
2.41.8	Παράστασις τοῦ σημείου		28	
2.41.9	Σχηματικὴ διάρθρωσις τοῦ σημείου		28	
2.42	Ἀλ λ ο ἰ ὄ τ η τ ε ς τοῦ γλωσσικοῦ σημείου		28	
2.42.1	(α) Ἡ συμβατικότης τοῦ σημείου. Γενικά		28	
2.42.2	Σχέσεις πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς ἸΕ γλωσσολογίας		29	
2.42.3	Σχέσεις πρὸς τὰς γλωσσικὰς μεταβολὰς		30	
2.42.4	Σχέσεις πρὸς τὴν παραγωγὴν/σύνθεσιν		31	
2.42.5	Ἡ ταύτισις τῶν γλωσσικῶν σημείων (πβ.2.41.2)		32	
2.42.6	Κριτικὴ τῆς θεωρίας περὶ σημειολογικὸν τρίγωνον		32	
2.42.7	Ἡ θεωρία τοῦ SAUSSURE. Ὀνομασιολογικὴ θεώρησις τῶν σημείων. "Sprachtabu"		32	